Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, къыркъауу ай (сентябрь), 22, 2020 жыл

№ 113 (20846)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ТЮБЕШИУ

Ёсюп келген тёлюню шуёхлукъну, патриотлукъну ниетлеринде юйретиуде бирден ключ салып кюреширге тийишлилиги айтылгъанды

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Правительствону юйюнде Черкеслилени халкъла аралы ассоциациясыны таматасы **Хаути Сохроков** бла тюбешгенди. Жыйылыугъа МЧА-ны биринчи вице-президенти **Арфан Барсик** эм «Адыгэ Хасэ» жамаат организацияны оноучусу **Мухамед Хафицэ** да къатышландыла.

Хаути Сохроков тюбешиую аллында кюн Ассоциацияны жыйылыуу бардырылгъаныны, анда сюзюлген соруулары, организация тамамлагъан жумушланы эмда келир заманнга салынннган муратланы юслеринден айтханды. Он санда сёз тыш къыраллада жашагъан бир журтлуланы арасында миллет тилни, адет тёрелени, культураны сакълау жаны бла къаллай иш тамамланганыны юсюнден да баргъанды.

Ушакъны кезиуюнде Къабарты-Малкъарда ёсюп келген тёлюню шуёхлукъну, патриотлукъну ниетлеринде юйретиуде бирге ишлерге кереклиси чертилгенди.

Казбек Коков организацияны жандауурлукъ иши, къолайсызлагъа этилген болушлукъ, пандемияны кезиюнде себеплиги ючюн ыразылыгъын айтханды эмда жыйылгъанланы Адыгланы кюню бла алгъышлагъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

МАШУК 2020

Биринчи жерде – жерлешибиз Олеся Постникова

115 сагъатдан къуралгъан билим бериу программа, 70-ден аслам – юйретиу мероприятие, 50-ден кёп спикер, проект акселератордан 30 команда, Шимал Кавказны регионларындан 300 тири жаш адам – «Машук-2020» форумну IV офлайн-сменасы ма быллай эсепле бла бошалгъанды.

Форумну къуучлы халда жабылыуунда аны къурагъанланы, къатышханланы да Ставрополь крайны Правительствосуну башчысыны орунбасары **Вячеслав Гладков**, «Россей – онгланы къыралы» организацияны партнёрла бла ишлеу жаны бла бёлюмюню таматасы **Антон Сериков**, «Россети Северный Кавказ» обществону директоруну власть органла эм граждан обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу жаны бла орунбасары **Сергей Поляков**, «Цифроград» компаниялары генеральный директору **Александр Резников** алгъышлагъандыла.

- Бусагъатда мени къатыш сезимле бийлейдиле: бир жанындан, сизни ышаргъан, къуанчлы, фахмулу бетлеригизни кёргеним кёлюмю кётюреди, бирси жанындан, быллай ахшы форумубуз бошала турады. Сизге Ставрополь крайны губернатору **Владимир Владимировну** алгъышлау сёзлерин ду, - дегенди Вячеслав Гладков.

Антон Сериков а, командаларын терк табып, бир бирлери бла эришмегенлей, нёгерлерин жарым сёзден ангылап, байламлыкъда ишлей билген быллай бир жаш адамны бир жерде жыйгъан алай терк тюбемегенин чертгенди. Кьонжулукъда, шуёхлукъ жюрютюуде, бир муратны толтрууда биригиуде, магъаналы борчланы тамамлай алгъа барыуда сизни, Шимал Кавказ округну уллу кючю барды, дегенди ол.

Сергей Поляков бла Александр Резников да, жаш тёлю Россейни тамблагъы кюню болгъанын белгилей, жашлагъа бла къызлагъа кеслерини халкъларыны маданиятлары бла башхаланы шагъырейлендиргенлери ючюн ыспас этгендиле.

Алгъышлауладан сора форумгъа къатышханланы команда эм энчи эсепде хорлагъанланы атларын ачыкъ этгендиле. Алай бла командалы эсепде форумну экспертлерини къаууму къытханды. Энчи зачётда биринчи жерге Къабарты-Малкъардан Олеся Постникова чыкъгъанды, анга LadaGranta машинадан ачхылыны тутдургъандыла. Андан тышында, сменада ишлеген альтернатив майданлада хорлагъанланы да белгилегендиле.

Ахырында «Машукну» директору **Владимир Кайванов** жыйылгъанлагъа онлайн халда ишлегенлеге, офлайн-сменагъа келгенлеге да ыразылыгъын билдиргенди. Сиз Шимал Кавказны, къыралны да жаш тёлюсюню эм ахшы келечилерисиз, жашауугъузда байрам, фестиваль дайым да болсунла, дегенди ол.

«Машук-2020» Матвей Мельниковну (Мот) концерти, салют бла бошалгъанды, деп билдиреди форумну пресс-арасындан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Къуучлы хапар

Мусукаланы Исмайыл – Венгрияны чемпиону

Бу кюнледе Венгрияны эркин тутушуудан чемпионаты болгъанды. Анда бизни жерлешибиз Мусукаланы Исмайыл 70 килограммгъа дери ауурлукъ къауумда алтын майдалны кыытханды.

Исмайыл 2018 жылда Россейни чемпионатында «кюмюшню» алгъанды, «Аланла» халкъла аралы турнирде, континентле аралы кубокда хорлагъанды, «Яшар Догу 2019» халкъла аралы эришиуде ючюнчю болгъанды, дунияны былтыргъы чемпионатында да «доммакъны» кыытханды.

Гёжеф тутушуу бла Хасаниялда тренер Ажоланы Юсюпде юйренип башлагъанды. Усталыгъын Дагъыстанда, Москвада да ёсдюргенди. Бир ауукъ заман мындан алгъа уа спорт гражданствосун тюрлендирип, эришиулеге Венгрияны атындан къатышады.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

БИЛДИРИУ

Учууланы жангы авиакомпания тамамларыкъды

«Нальчик» халкъла аралы аэропортдан билдиргенлерине кёре, 28 октябрьден сора Санкт-Петербург — Нальчик — Санкт-Петербург маршрутда пассажирлени самолёт бла учуруну «Nordwind airlines» авиакомпания тамамларыкъды. Билетлени багъалары эки минген башланырыкъды, аланы авиакомпанияны официал сайтында, Aviasales, Skyscanner порталлада эм шахарны авиакассаларында алыргъа боллукъду.

«Embraer-190» самолётла ыйыкъгъа эки кере учарыкъдыла: бараз эм шабат кюнледе. Алагъа бир кереге 110 адамны сыйындырыргъа жарарыкъды. Бу самолётланы талай ахшы энчиликлери барды: дауурну азыракъды, креслоланы аралырында жер уллуду, «В» эм «Е» жерле жокъдула – аны хайырындан пассажирлеге ортада кысылып олтурургъа тюшерик тюйюлдю. Билетлени перевозчикни официал сайтында алгъанла жолда азыкъ бла жалчытылынырыкъдыла.

Самолётла Санкт-Петербургда Пулково аэропортдан эртденликде онбирни жарымында чыгъарыкъдыла, Нальчикден а - кюндюз ючню жарымында. Жолну узунлугъу юч сагъат боллукъду.

24 октябрьге дери Нальчикден Санкт-Петербургга «Победа» авиакомпанияны «Boeing 737-800» самолётлары баш, бараз эм шабат кюнледе учарыкъдыла.

Парламент

Никотини болгъан затланы хайырланыугъа къажау мадарла къатыланадыла

КъМР-ни Парламентини президиумуну кюз арты сессиясында биринчи жыйылыуу сорууладан бай болгъанды. Аны спикер **Татьяна Егорова** бардыргъанды. Депутатла отузгъа жуукъ законну проектин сюзгенديле эмда Парламентни кезиулю жыйылыуун 30 сентябрьде бардырыргъа келишгендиле.

Биринчиден, «КъМР-де эл мюлк жерлени хайырланыуну юсюнденлеринден жумушла эм башхала.

Урунуу, социал политика эм саулукъ сакълау жаны бла комитет «КъМР-де сабийлени эркинликлерине гарантияланы юслеринден» законнга тюзетиуле бла шагъырей этгенди. Ол да федерал изламле бла келишдирилгенди.

- Закон республиканы къырал эм жер-жерли власть органларын сабийлени никотини болгъан затланы рекламасындан сакъларгъа республикалы законнга тюзетиуле сюзюлгенديле. Андан федерал законлада белгиленнген жорукъла кетерилгендиле. Ол санда бир-бир жер участкалада жерни хайырланыу жаны бла энчи жорукъла ишлемегенлери, тыш къыралчыланы бла организацияланы эм инсанлыкълары болмагъанланы эркинликлерини, эл мюлкге жараулу жерлени арендагъа бериую юслеринден эм башхала.

Парламентарийле КъМР-ни Жер кодексине тюрлениулени да сюзгенديле. Аграр соруула, табийгъатны хайырланыу, экология эм тёгеректеги къудуретни къоруулау комитетни башчысы **Артур Текушевни** ангылатханына кёре, андан федерал законлада тохташдырылгъан эм ол тамамлагъан бир-бир жумушла кетерилгендиле. Ол санда жер халлагъа къатышханланы белгилеуню, жер-жерли эм муниципал власть органланы полномочияларыны, къурулуу бардырыргъа жерни бёлюуню юсборчлу этгенини юсюнден барады сёз. Андан сора да, «Инсанланы саулукъларын сакълауну къурауну юсюнден» законнга да кийириледе тюрлениуле. Алай бла никотини болгъан затланы хайырланыугъа къажау мадарла къатыланадыла,-деп ангылатханды комитетни башчысы **Хусейн Кажаров**.

«КъМР-ни къырал ырысхысыны приватизациясыны юсюнден» законну 8-чи статьясына хазырланнган тюзетиулеге да къарагъандыла депутатла. Экономика политика, инновация айнытыу эм предпринимательство жаны бла комитетни башчысы **Заур Апшевни** айтханына кёре, 8-чи статьяны 3-чю кесегине хазырланнганы тюзетиулеге кёре, республиканы эм муниципал ырысхыгъа приватизацияны эсеплерини юсюнден Правительство жууаплы федерал власть органнга хар жыл да 1 мартдан кеч къалмай берирге кереклиси тохташдырылгъанды.

Законланы проектлери КъМР-ни Парламентини кюз арты сессиясыны планына кийирилгендиле эмда депутатлагъа, жууаплы органлагъа тинтирге эм кеслерини оюмларын хазырларгъа берилгендиле.

Президиум федерал законланы проектлерине да къарагъанды, Россейни башха субъектлеринден коллегаларыны башламчылыкъларына да тийишли эсгертиуле этилгендиле. Алада сёз къыралда инсанланы саулукъларын сакълауну, микрофинанс ишни, юй жаныуарланы эсепге алыуну юслеринден баргъанды.

Ахырында республиканы экономикасын, социальный сферасын айнытыугъа къыйын салгъан бир-бир инсанланы Парламентни Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден оноу чыгъарылгъанды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Оператив штаб

Тынч кёллюлюк игилик келтирлик тюйюлдю

Республикада коронавирус аууруну жайылыууна къажау оператив штабдан белгили этгенлерича, 21 сентябрьде вирус жангыдан 42 адамда ачыкъланнганды. Пандемияны аллындан бери COVID-19-дан ауругъанланы саны 7276 пациентге жетгенди.

Тийишли багъыудан сора 6 372 адам сау болгъандыла (ол санда 21 сентябрьде 14 адам). Бюгюнлюкде медицина болушлукъ берилгенле 815-ге жетгенди. Пандемияны аллындан бери вирус 89 инсаныбызны жашауун юзгенди. Тюнене уа аны къыйынлыгъындан Нальчикден 72-жыллыкъ эр киши ауушханды.

Коронавирус КъМР-де жайылып башлагъандан бери 174,4 мингден аслам тест бардырылгъанды (бир кюннге - 1190 тинтиу). Госпитальлада 835 пациент бардыла, аланы арасында тест коронавирус аууру жукъгъанын ачыкъламагъанла да. Реанимация бёлюмде 37 саусуз турадыла.

Оператив штабдан белгили этгенлерича, республикада жукъгъанланы 80 процанты ауруну женгил халда кётюрередиле. Вирус биютюнда 65 жылдан таматалагъа, ауруулары юслеринден кетмегенлеге кьоркъуулуду. «Аны себепли профилактика мадарла биютюнда магъаналыдыла. Адамла кёп жыйылгъан жерледе, транспортда медицина маскала жюрютюрге, бир бирден бек аздан метр кенгликде турургъа, кьолланы сапын бла терк-терк жууаргъа тийишлиди. Онг болгъанына кёре, адам бла да саламлашмазгъа, къучакълашмазгъа кюрешигиз»,-деп эсгертгенديле оператив штабдан.

Шимал Кавказ федерал округда ауругъанланы саны 54,2 мингден озгъанды, ол санда тюнене вирус жангыдан 418 адамгъа жагъылгъанды. Бир кюннге эм аз ауругъанла Чечен республикада (6 адам), эм кёп а Ставрополь крайда (140 адам) ачыкъланнгандыла. Пандемияны аллындан бери СКФО-да COVID-19-дан 43,2 мингнге жуукъ пациент сау болгъандыла. Бу кезиуде 1149 инсаныбыз ауушханды.

Россейде бир кюннге вирус жукъгъанланы саны алты минген атлагъанды эмда 21 сентябрьде 6196 адам ауругъан ачыкъланнганды. Алай бла къыралда саусузланы саны 1 109 595 жетгенди. Пандемияны аллындан бери 911,9 минг адам сау болгъандыла (ол санда тюнене 2,6 минг адам). Вирусну ауурлугъундан 19,4 мингден аслам пациент ауушханды.

Джонс Хопкинс атлы университет белгили этген тарихлеге кёре уа, битеу дуниядa бу аууру 31 миллион адамгъа жукъгъанды, андан ауушханланы саны да миллионнга жете келеди – 969,7 минг.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Жазылыу - 2021

Мындан ары да – «Заман» бла бирге!

Кертиси бла окъуна, ыйыкъла, айла къалай терк ётюп барадыла. Ма энтта сентябрь жетди. Бу кезиуде уа, тёредеча, келлик жылны биринчи жарымына газетлеге, журналлагъа жазылыу кампания башланады.

Сиз, багъалы окъуучуларыбыз, сагъынылгъан болжалгъа почтаны къайсы бёлюмюнде да «Заман» газетге жазылыргъа боллукъсуз. Алты айгъа жазылыуну багъасы – 728 сом 76 капек. Бу магъаналы жумушну узакъгъа созмагъыз!

Бизни индексибиз – П 5893

«Себеплик излегеннге болушалсанг, андан уллу жюрек ыразылыкъ хазна жокъду»

– Хазратали Александрович, сизни былай къырал адамыча ишленнгенигизде кимни юлюшю барды?

– Биринчиден, аппам Хапагону. Ол Орус Бахсанда жашагъанды. Мюлкюн сыйырып, ата журтундан кыстагъанда да, ол сабийлерин къыралны сюерге юйретгенди. Уллу Ата журт урушха эки жашы баргъандыла – Хасан Сталинград тийрелеринде хапарсыз болгъанды. Атам а кичи командирге окъуп, алай уруш этгенди. Эки кере Къызыл Жулдузну, Ата журт урушну орденлерине, талай майдалгъа тийишли болгъанды. Урушдан къайтханда керекди къырал адамыча?

– Кертини айтыргъа. Кесине, коллективине, жумуш бла келгеннге да. Сора кюлунгдан келгенича онг тапдырыргъа. Сёзсюз, бирде боламай да къаласа. Ол кезиуде болумну ангылатсанг, адам кёлкъалдысыз болады. Шахар тамата болгъанымда, фатар бер деп келеди бireу, кезиую жетмегенлей. Анга: «Ол аллынгда болгъанланы жерлеринде кесинги салып кёрчю. Унарыкъмыса, сени тюртюп, кёп да артдагъын алгъа салсам?» – дейме. Ангылагъан эди. Кёбюсю тюшюнеди кеслерине сёзюнге, ол тюз болса.

– Жамауат палата власть органны сюеннгенлерин, сют тюненеден жюз литрге кёп болгъанын, къуру комбайн чыгъып, сабанны ахырына жетгинчи кюбюрюн толтургъанын кёргенимде, бек къууаныучу эдим. Аллай заманда тутхан ишинге ыразы боласа.

– Бу кюнледе сизни «За заслуги перед Кабардино-Балкарией» деген орден бла саугъаланганды. Къууаннгамысыз?

– Хау. Биринчи махтау къагъытымы Валерий Коковну къолундан алгъанма ол залда. Орденни да, жыйырма жыл озуп, аны жашы бергенди. Къырал Думадан, Федерация Советден да бардыла махтаула. Жашаууму бош оздурмагъанма, баям.

– Сёзсюз юлгю кимди сизге?

– Къырал адамы Валерий Коков. Ол Къабарты-Малкъарны чексиз сюйгенди. Орус, таулу, къабартылы демегенди. Бу жерни хар адамы да багъалы эди анга. Жюреги кенг эди. Жумушакъ да. «Закон бла болушаллыкъ тюйюлбюз, алай а борчлубуз», – деп тохтай эди.

– Бусагъатлада жамауатны не ауруу кыйынайды?

– Ишлерге сюймейдиле кёпле. Кёп хакъла бийик къуллукъ, женгил ахча излейдиле, араксы, спирт чыгъарпи. Изленнген усталыкъгъа юйренмей, сакълап турадыла. Не сакълайдыла? Мал тутханла аз. Арендаторла болмасала, сабанларыбыз да къаран къаллыкъ эдиле. Сабий саддан башлап, урунган адамгъа сый бере юйретирге, аны магъанасына тюшюндюрюрге керекди йсе келгенлени.

– Республикада бек сюйген жеригиз къалайыды?

– Ата-бабаларым жашагъан Бахсан. Атамы бирде ары келтиреме, тансыгъын алдыра. Шахарны баш жанында бир жерни кёргюзтюп: «Ма былайда аппам бал батманла тутханды. Бек къууатлы жер эди. Ахырына жетгинчи, аллындагъы батманла жангыдан толгъандыла», – дей эди.

– Кюнюгюз къалай башланады? Сиз эл адамымысыз, шахарчымы?

– Эртте къобама. Колхозда юйренип. Беш-алты сагъат жетеди жукъума. Элчиме, ата-бабаларымча. Аппамы сюргюннге ийгенде да, къарындашы аладан сыйырылып, ара мюлкге берилген малланы кютгендиле.

– Юйюгюзде ырысхы жаны бла бек багъалы неди?

– Атамы урушда алгъан саугъалары.

– Окъургъа заман табыламыды?

– Газет окъуйма, телевизорда жангылыкъларгъа къарайма. Сора тарых чыгъармаланы сююме.

– Жашау нёгеригизге къайда тюбегенсиз?

– Заводда ишлегенимде. Ол анда инженер эди. Ким алтын, ким спирт урлагъанда, мен а аны алып кетгенне андан (кюледи). Тавкуева Людмила да эки жаш ёсдюргенбиз. Тамата футбол командада сабийлени юйретеди. Кичи уа водоканалда директорну орунбасарыды. Беш тудукъ ёседи. Тамата кёзю студентди.

– Кеси кесигизге не тежерик эдигиз юбилейде?

– Мени жыл санымда бек кереги саулукъду. Сора республикада, Россейде да мамырлыкъ, монглыкъ болурун сюеме. Тудукъланы къууанчларын кёрюрге да.

– Алай болсун!

Ушакъны **МУСУКАЛАНЫ Сакинат** бардыргъанды.

Юбилей

Къабарты-Малкъарны Жамауат палатасыны башчысы, Россейни эл мюлкюню сыйлы къуллукъчусу Хазратали Бердовха бу кюнледе жетмиш жыл болады. Ол Узбекистанда Тёбен Черчик районда туугъанды. Аппасы кулакга чыгъып, андан кёчюрюлгенди ары. Бери ол тёрт жылында келгенди. Барамтада жашагъанды. КъМКъУ-да инженер-техника факультетде окъугъанды.

Урунуу жолун жарым проводникле заводда башлап, андан арысында «Сельхозтехникада», Бахсан районда агропромышленный комплексни таматасы, Шогенцуков атлы колхозну председатели, эл мюлк министрни экинчиси, башында сагъныльгъан районну, Нальчикни да администрацияларыны таматасы болуп тургъанды.

Юч кере КъМР-ни Парламентине депутатха айырылгъанды. Россейде, республикада да сыйлы махтау къагъытлагъа, «За заслуги в развитии парламентаризма» деген сыйлы белгиге тийишли болгъанды. Бу кюнледе «За заслуги перед Кабардино-Балкарией» деген орден бла саугъаланнганды. Юбилярга тюбел, бир къуум соруу бергенбиз.

тюбегенди анама Узбекистанда. Ол Шабазгерийладан эди. Ала да бизнича тюшгенди ары.

Къайтханда ол Барамтада эл советни председатели болуп ишлегенди талай жылны. Бюгюн атама **ланы бла жамауатны арасында кёпюрчады. Ол къалай къуралады? Не бла кюрешеди? Сиз властьхамы бойсунасыз огъесе аламы тынгылайдыла сизге?**

– Бюгюн аны членлери элли тёрт намыс этмеген жокъду анда.

17-чи школну бошагъанма, инженер-техника факультетде окъугъанма. Жашауумда кёп ахшы адамгъа тюбегенме – Тимбора Мальбахов, Валерий Коков, Социалист Урнууну Жигити Мусабий Ахметов... Ахыргъы, Мальбахова барып, мени Бахсан районнга ийсе тюздю дегенде, манга отуз жыл бола эди.

Ала кеслери ишлерге сюйгендиле, бизни да алай юйретгендиле. Солуу кюн деп болмагъанды алагъа. Бюгюн да дерс алама Зумакъулланы Борисден, Нахушев Заурдан, Атталаны Жамалдан эм ала кибик таматаладан.

– Жетишимли болур ючюн не дюле, аппаратны санамасакъ. Къурамыбыз ючюн атлауучлуду. Биринчи онсегизи – къырал оноучуланы келечилери. Экинчи онсегизи Парламентдендиле. Ючюнчю онсегизи уа – жамауат биригиуледен. Билим бериуден, культурадан, экономикадан, спортдан... энчи комиссияла ишлейдиле.

Власть органлагъа бойсунмайбыз. Керти айтаса, аланы бла жамауат биригиулени араларында байламлыкъ жюрютебиз. Миллетле арасында жарашыулукъну сакълау, келишмеген законланы сюзюп, тёгерек стол, кенгеш этип, даулашып, тюзюн жакълайбыз. Этилген оноуланы къалай толтурулгъанларына къарайбыз. Иш кёпдю.

Правительство, Парламент, республиканы таматасы не кёзден къарагъанларына кёре болады ишибиз. Аламысында алада билеклик табабыз. Не заманда да таматала бизге ышанадыла, соргъанлары, жумуш бергенлери да болады. Жамауат палатагъа айырылгъанланы аламысы билимли, халкъда сыйлары жюрюген адамладыла. Бери къайгъылары бла келгенлени тилеклерин тюз кёрсек, власть структураладан болушлукъ излейбиз.

– Бусагъатда жаш адамланы заманыды дейдиле. Сиз билип, ма была республикагъа оноу къаллыкъдыла, биз кетсек да деп, аллайла бармыдыла?

– Кёпдюле деп айталмам, алай бардыла. Ишибизге жаш къауумну да тартабыз. Комиссияланы ишлерин сюзгенде, аланы да чакъырабыз, сынау алсынла деп. Ёсе келген тёлюню ниет тазалыкъда, къыралыбызгъа сюймекликде юйретиуге энчи эс бурабыз. Алгъыннгы башчы тёгерек стол бардыргъанда, жаш тёлюню къайгъылары бла, Билим берген министерство угъай, комитет окъуна болсун, энчи бёлюм ишлерге керекди деген эдим. Ол оюмуму энтта да ачыкъларыкъма.

Мени пионерге Акъ юйню аллында алгъандыла. Артда бизни тёгерек залгъа кийирип олтуртхандыла экишер-экишер. Аллыбызда – китап бла конфет коробка. Мен китапны алама «Сердце Бонивура» деп, нёгерим а – конфетлени. Ол кюннгю къууанчымы унутмайма.

Аллай кезиуледе тууады таукеллик, иги ишле этерге талпыныу да. Ма ол себепден жаш адамлагъа къайгъырыуну баш ишледен бирине санайма. Ууакъ зат жокъду анда. Таматаланы жашла алышадыла. Аланы араларында къарап, сюзюп, ма бу уа быллай ишге жарарыкъды дегенлени сайларгъа, юйретирге борчлубуз. Ол жаны бла кадр политикабыз аман тюйюлдю.

– Жамауат палатада ишигиз жюрек ыразылыкъ биргемиди? Бек иги кезиуге къайсы заманны санайсыз жашауугъузда?

– Себеплик излегеннге болушалсанг, андан уллу жюрек ыразылыкъ хазна жокъду. Неда, сен унутхан игиликни сагъынып, адам ыспас этсе, бек хычыууну. Беш адамдан бирине болушсанг, ол да игиди. Уллу зауукъукъ тапдыргъан заманнга уа студент жылларымы санайма. Колхозгъа тамата болгъан кезиуюмю да. Эрттеликде ийнек саугъанланы толу флягалаболгъудла. Бу жангычылыкъ СССР чачылгъандан сора башха республикалада къалгъан бир журтуларыбызгъа болушлукъгъа деп чыгъарылгъанды.

ЖУУУКЪЛАРЫНА ЖУУУГЪУРАКЪ

Сюдню оноуу бла жууапха тартылгъан инсан энди жууукъларындан бири окъуна жашагъан жерде тутуулукъду. Аллай жууукълагъа юйдегиси, ата-анасы, сабийлери, туугъан эгечлери бла къарындашлары, аппасы, ыннасы, туудукълары саналадыла. Тюзетиуле кючюне 29 сентябрьде кирликдиле.

ЛИЦЕНЗИЯ – ЭНЧИ НИЗАМГЪА КЁРЕ

Букмекер конторалада ахча оюнланы къураугъа лицензия энди энчи низамгъа кёре берилликди. Битеуроссей спорт федерацияла, профессионал спорт лигала эм башха спорт бириллиги кеслерини сайтларында ахча оюнланы къургъанла бла келишим этгенлерин билдирирге керекдиле. Бу жангычылыкъ 30 сентябрьде ишлеп башларыкъды.

БОЛЖАЛЛАРЫ ТАУУСУЛГЪАН АКТЛА

30 сентябрьде бир-бир жорукъланы болжаллары тауусулгъанын белгилерчады. Биринчиден, кредит келишимлери 2020 жылда 3 апрельге дери къабыл кёрюлгенле «кредит каникулла» алырга боллукъдула. РФ-ни Президентини Указы бла сабийлеге тёлеулени (коронавирус жайылгъанны бла байламлы тохтатлыдырылгъан) жарашдырыргъа жараулу заман ахырына жетеди. ОСАГО-ну да диагностика картасы жаланда 30 сентябрьде дери жарашдырылырга онг барды.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Документлеге

Урунуу жыл санда болуп ишлемеген сакъатланы ишге тохташдырыугъа себеплик этиу жаны бла комиссияны къауумуна тюрлениуле кийириуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу

БЕГИМИ

2020 жылда 14 сентябрь, №207-ПП, Нальчик шахар

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу **бегим этеди**:

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну 2018 жылда 13 ноябрьде чыгъарылгъан 212-ПП номерли бегими бла къабыл кёрюлген Урунуу жыл санда болуп ишлемеген сакъатланы ишге тохташдырыугъа себеплик этиу жаны бла комиссияны къауумуна быллай тюрлениуле кийирирге:

а) Комиссияны къауумуна бу адамланы кийирирге:

Хубиев М.Б. – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары (Комиссияны председатели)

Абазов Х.В. – Къабарты-Малкъар Республиканы транспорт эм жол мюлк министрини орунбасары

Атмырзаланы З.С. – Нальчик шахар округну жер-жерли администрацияларыны таматасыны орунбасарыны къуллугъун толтургъан (ыразылыгъына кёре)

Бездудная О.И. – Май муниципал районну жер-жерли администрацияларыны таматасыны орунбасары (ыразылыгъына кёре)

Биттууланы А.Х. – Къабарты-Малкъар Республиканы жарыкъландырыу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министрни орунбасары

Бёзюланы А.Р. – Къабарты-Малкъар Республиканы цифралы айнытыу министрини орунбасары

Гергъокъланы Д.Б. – Къабарты-Малкъар Республиканы граждан обществосуну институтлары бла байламлыкъла къурау эмда миллетлени ишлери жаны бла министрини орунбасары

Дикинова З.Х. – Къырал учреждение – Россей Федерацияны Пенсия фондуну Къабарты-Малкъар Республикада бёлюмюню управляющисини орунбасары (ыразылыгъына кёре)

Кяров Э.Х. – Къабарты-Малкъар Республиканы промышленность эм сатыу-алыу министрини орунбасары

Локияланы А.Р. – Къабарты-Малкъар Республиканы къурулуш эм жашау журт-коммунал министрини орунбасары

Маремов М.Х. – Къабарты-Малкъар Республиканы табийгъат байлыкъла эм экология министрини орунбасары

Тлостанов М.Х. – Къабарты-Малкъар Республиканы курортла эм туризм министрини болушлукъчусу

Чеченланы И.Ш. – Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлк министрини орунбасары

б) Комиссияны къауумундан **М.А. Иванованы, Г.О. Мовсисянны, О.И. Полиенкону, Улбашланы Е.М., Улбашланы И.Х., И.В. Шонтукованы** чыгъарырга.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели МУСУКЛАНЫ А.

АПК

Сугъарылгъан сабанланы кёбейтирге таукелдиле

Къабарты-Малкъарны эл мюлк министри **Хасан Сижажев** Прохладная районда талай агропромышленность организацияда болгъанды. Ведомстводан билдиргенлерича, ала бары да «Халкъла аралы кооперация эмда экспорт» миллет проектге кирген «АПК-ны продукциясыны экспорту» регион проектге къатышадыла. Анга кёре эл мюлк жерледе мелиорация жаны бла мадар этилирге керекликси белгиленеди.

- Жер башында хауаны болуму тюрлене баргъаны ючюн биз талай жылланы ичинде орта температура кётюрюле баргъанын эслейбиз. Анга кёре жауунла да селейгенлерин. Суусуз а иги тирлик ёсдюрюню юсюнден айтырча тюйюлдю. Ма аны ючюн Къабарты-Малкъарны аграрчылары, къырал болушлукъ этип, мелиорация системаланы къурау бла тири кюрешип башлагъандыла, - дегенди министр.

Специалистле айтханларыча, эл мюлкде битимлиликни игилендириу, тирликден да асламыракъ жыйыу суу салыу бла тюзюнлей байламлыды. Пролетарское элде **Михаил Прытковну** мюлкю шёндюгю мелиорация системаланы сингдириу жаны бла ахшы юлгюдю.

Бу предприятияда быллар тийишли миллет проектни хайырындан аллай системаны къураугъа этилген къоранчларыны бир кесегин къайтарыр амал тапхандыла. Аны бла 202 гектар жерге суу салып тебирегендиле. Быйыл анда эки кере тирлик жыяргъа таукелдиле.

«Июльда кюзлюк будайны оргъандан сора биз алайда ноябрьни ахырына дери бишерик нартюхню урлугъун сепгенбиз. Суу салынмаса, алай этгенден хайыры боллукъ тюйюл эди. Энди уа ол участкаладан гектар санындан эм азындан жюз центнер тирликлик сакълайбыз», - дегенди Михаил Прытков. Быйыл а, ол айтханга кёре, мюлкде быллай жерлени санын энтта да 450 гектаргъа кёбейтирге умутлудула.

ЭЛ МЮЛК

Семиртгичлени асламыракъ хайырланырыкъдыла

Къабарты-Малкъарда минерал семиртгичлени хайырланыу 2025 жылгъа 40 процентге кёбейирикди. Бу шартны республиканы Эл мюлк министерствосунда келтиргендиле. Анда айтханларыча, аграрчыла аланы жылдан-жылгъа кёбюрек хайырланадыла. Сёз ючюн, быйыл аны ёлчеми 38 минг тонна боллукъду. Келир жыл а он юч минг тоннагъа ёсерикди. Гектар санына алып тергегенде, шёндюю аны бирине семиртгичледен 135 килограмм къуядыла.

«Республиканы аграрчылары эл мюлк продукцияны кёпден-кёп жыя барыргъа таукелдиле. Аны мурдору уа минерал семиртгичлени тынгылы хайырланыуду. Ол себепден 2025 жылгъа аланы ёлчемин 53,3 минг тоннагъа жетдирирге умутлубуз», - дегенди Къабарты-Малкъарны эл мюлк министри Хасан Сижажев.

Чёплеу жыйыу къыстауду

Республиканы аграрчылары бу кюнлеге чёплеуню ючден бирин жыйып бошагъандыла. Эл мюлк министерствода айтханларына кёре, быйыл ол оналты минг гектарда ёседи. Озгъан жыл бла тенглешдиргенде, кеси да жети процентге асламыракъ жерни алады.

Алай бла шёндю 4,5 минг гектарда иш тамамланнганды. Андан 7,4 минг тонна чёплеу алгъандыла. Аны орта тирликлилиги 16,5 центнери – былтырны кёрюмдюсюнден хазна башха тюйюлдю.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

ЗАКОН

Сабийлени сейирлерин, кереклиликлерин эм башха салып

Къыралда башланнган классланы окъуучулары хакъсыз жылы аш бла жалчытылыныпл башлагъандыла, керекди болжалдан алгъа тёлегенде страховка къайтарыллыкъды. Сентябрьде кючюне бу эм бир ненча башха федерал законла киргендиле.

ХАКЪСЫЗ ЖЫЛЫ АШ БЛА ЖАЛЧЫТЫУ

Билим бериуню къырал эм муниципал учреждениялары баллананган классларны окъуучулары 1 сентябрьден жылы аш бла жалчытылынадыла. Бу жумушлагъа субсидияла федерал бюджетден бериледиле.

Закон сабийлени саулукъларын игилендирир мурат бла жарашдырылгъанды. Аны авторлары оюмларына кёре, алай бла шахарлада, элледе жашагъан сабийле, кълайлыкъларына къарамай, школда бек аздан бир кере жылы аш эм чай бла ауузланаллыкъдыла.

ЮЙРЕТИУ – ОКЪУТУУНУ КЕСЕГИ

Окъутуу бла бирге энди ёсюп келген тёлюню юйретиу да билим бериу программагъа кийирилгенди. Быйыл 1 сентябрьде ол жаны бла закон кючюне киргенди, аны башламчысы РФ-ни Президентиди.

Алай бла окъуучуланы билимлерин айнытыу бла бирге намыс, адеп-къылыкъ жаны бла юйретиу, патриот, инсанлыкъ ниетлени сингдириу, Ата журтубузну жалынчакъсызлыгъын къоруулагъанлагъа, тамата тёлюлеге, урунган адамгъа хурмет этиуге кёллендириу да окъутууну бир кесеги боллукъду.

РФ-ни Конституциясында (ол быйыл 1 июльда къол кётюрюу бла къабыл кёрюлгенди) битеу Россейде да ёсюп келген тёлюню окъутууну эм юйретиуню бир системасын къурау, патриот, инсанлыкъ ниетлени айнытыу да къыралны боюнуна салынгнанын белгилерчады.

ЭГЕЧЛЕ БЛА КЪАРЫНДАШЛА – БИР МЕКТЕПГЕ

Быйылдан башлап, эгечлеге бла къарындашлагъа бир школгъа жюрюрге эркинлик тохташдырылады. Алай бла баланы сабий садха, школгъа жаздыргъан кезиуде, тамата къарындашы неда эгечи ол билим бериу учреждениягъа жюрюй эсе, аны да бир тюрлю чырмаусуз алыргъа керекдиле.

СТРАХОВКА КЪАЙТАРЫЛЛЫКЪДЫ

Кредитлерин келишимде тохташдырылгъан болжаллан алгъа тёлеген инсанлагъа страховканы бир кесеги артха къайтарыллыкъды. Алгъын а быллай оноу жаланда сюдге дау берилгенден сора чыгъарылгъанды. Ол кредитни къайтаргъанда артыкъ къоранчла этилмез ючюн кийириледи.

БАНКРОТЛУКЪ

1 сентябрьден башлап, сюдге дау бермей, банкротлукъну хакъсыз тохташдырыргъа боллукъду. Бу мадар бла инсан борчу 50 минг сомдан 500 минг сомгъа дери жетсе, приставла аны тёлерге ырысхысы, ахчасы болмагъанын ачыкълаза хайырланаллыкъды.

Тыш къараллылыла жууукъларын Россейге келтирирге боллукъдула. Бу жорукъ кючюне 7 сентябрьде киргенди. Алай бла Россейде жашау журтлары болгъан тыш къараллыла жууукъларын кеслерини юйлеринде жашатырыгъа боллукъдула. Бу жангычылыкъ СССР чачылгъандан сора башха республикалада къалгъан бир журтуларыбызгъа болушлукъгъа деп чыгъарылгъанды.

ЖУУУКЪЛАРЫНА ЖУУУГЪУРАКЪ

Сюдню оноуу бла жууапха тартылгъан инсан энди жууукъларындан бири окъуна жашагъан жерде тутуулукъду. Аллай жууукълагъа юйдегиси, ата-анасы, сабийлери, туугъан эгечлери бла къарындашлары, аппасы, ыннасы, туудукълары саналадыла. Тюзетиуле кючюне 29 сентябрьде кирликдиле.

ЛИЦЕНЗИЯ – ЭНЧИ НИЗАМГЪА КЁРЕ

Букмекер конторалада ахча оюнланы къураугъа лицензия энди энчи низамгъа кёре берилликди. Битеуроссей спорт федерацияла, профессионал спорт лигала эм башха спорт бириллиги кеслерини сайтларында ахча оюнланы къургъанла бла келишим этгенлерин билдирирге керекдиле. Бу жангычылыкъ 30 сентябрьде ишлеп башларыкъды.

БОЛЖАЛЛАРЫ ТАУУСУЛГЪАН АКТЛА

30 сентябрьде бир-бир жорукъланы болжаллары тауусулгъанын белгилерчады. Биринчиден, кредит келишимлери 2020 жылда 3 апрельге дери къабыл кёрюлгенле «кредит каникулла» алырга боллукъдула. РФ-ни Президентини Указы бла сабийлеге тёлеулени (коронавирус жайылгъанны бла байламлы тохтатлыдырылгъан) жарашдырыргъа жараулу заман ахырына жетеди. ОСАГО-ну да диагностика картасы жаланда 30 сентябрьде дери жарашдырылырга онг барды.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Къармашыу

Сакъ жауунла келтирген заранны кетередиле

Чегем муниципал районну Тебен Чегем элинде, республиканы кёп жерлеринде, сакъ жауунла жауун, ырхы суула жолланы тозуратхандыла. Бузулгъан жоллада адамлагъа, техникагъа да жюрюген кыйын болгъаны уа кимге да баямды. Ол себепден элни жер-жерли администрациясы Къонакъланы Илиясны башчылыгъында аланы батыу жерлерине зыгъыр ташып, тап халгъа келтирирге оноу этгенди.

Ремонт ишле Тёбен Чегемни битеу орамларында бардырылгъандыла. «Ариу элибизде жашау тынчыракъ болурча, къолубуздан келгенни аямау - бизни баш борчубузду. Адамланы жарсыуларын не да этип кетерирге кюрешебиз», - дегенди Къонакъ улу. Бу ишни тамамланганына мында жашагъанла бек ыразы болгъанларына уа не сёз.

БАЙТУУГЪАНЛАНЫ Исмайыл.

Редакцияны къонагъы

«Къабарты-Малкъарны Тюрк бла байламлыкъланы къуаргъа онглары уллудула – эл мюлкде, промышленностьда, бизнесде, маданиятда»

Мызыланы Адрайны жашы Къаншаубий «Заманны» редакциясында къонакъда кёп кере болгъанды. Ол Башкъортостанны Тюркде келечилигине таматалыкъ этгенди, аны башламчылыгы бла тюрлю-тюрлю проектле тамамланнгандыла – экономика, культура жаны бла да.

Болсада аны жашауунда баш жерни уа адабият алады. Ол тюрклю окъуучуланы «Евгений Онегин» бла биринчи шагырей этгенди. Орус классика бла бирге уа къарачай-малкъар жазыучуланы чыгъармаларын Тюркде басмалай, литературабызны айныууна себеплик этгенди. Аны бла ушакъда уа шёндю не бла кюрешенни, келир кезиуде муратларыны юсленинден соргъанбыз.

- Къаншаубий Адраевич, сиз кёп жылланы Башкъортостан Республикананы Тюркде келечиси болгъансыз. Бюгюнлюкде ол кезиуню къалай эсгересиз?

- Ол жашауумда магъаналы, унутулмазлыкъ, хайырлы кезиу болгъанды деп шарт айталлыкъма. Кесигиз да сагъыш этигиз, Башкъортостан экономикасы алгъа баргъан, промышленносты, эл мюлкю айныгъан, нефть байлыкълары кёп болгъан республикады. Тыш къыралда келечисине башха регионда туугъан, тили, миллети башха адамгъа ышаннганлары сейир тюйюлмюдю?

Тюркге къалай тюшгеними юсюнден да айта кетейик. Москваны университетини Азияны бла Африканы къыралларыны институтун бошагъандан соргъа бир талай жерде да урунуп, 1993 жылда Стамбулда уллу къурулуш фирмагъа киреме. Ол а Россейде, ол санда Москвада, Уфада, Краснодарда, Тюменьде жашау журтла, социал объектле салгъанды. Ол кезиуде республиканы биринчи башчысы Муртаза Рахимов бла шагырей болама, ол а, этгенибизни кёрюп, Тюркде Башкъортостанны келечиси болуруму тилейди. Ал кезиуде бу къуллукъну жамауат даражада бардыргъанма.

Алай, эртгегилиле айтханлай, эки шинтикде олтургъан тынч тюйюлдю. Фирмада, келечиликде да бирге кюреширге кыйын болады. Башкъортостанны оноучусу Рахимовха республиканы Тюркде официальный келечилигин ачыуну юсюнден айтама – Татарстанча. Бу башламчылыкны хайырлылыгын белгилеп, анга ыразы боладыла эмда анга таматалыкъ этерге ышанадыла.

- Бу къуллукъда къаллай жумушланы толтурургъа къолдан келгенди?

- Сегиз жылны ичинде (2004-2012 жыллада) кёп магъаналы ишле тамамланнгандыла. Аланы барын да санап тургъа онг жокъду. Жыгыз да бир шарт: Башкъортостанны бла Тюркню араларында сатыу-алыу 50 миллион доллардан 514 миллионнга дери ёсгенди – он кереге.

Маданиятха энчи эс бурулгъанды. Тюркде Башкъортостанны культурасыны кюнлерин бардыргъанбыз. Стамбулда республиканы бу жаны бла юйю къуралгъанды.

Ахыр жыллада келечилик ишлемейди, алай байламлыкъла юзюлюп къалмагъандыла. Былайда энтта бир ишни сагъыныргъа сюеме. Пандемияны хатасындан, белгилисича, эки къыралны арасында авиабайламлыкъла тохтатылгъанда, Россейни Стамбулда Генконсульствосунда инсанларыбызны Тюркден Ата журтха къайтарырча рейслени бардырыргъа себеплик этерими тилегенди. Бу ишни РФни Тыш къыралланы ишлери жаны бла министерствосу къурагъанды. Башкъортостанны башчысыны администрациясына сёлешип, республиканы эмда башха регионланы инсанларына Стамбулдан Антальягъа келирге, андан а самолётла бла Россей Федерациягъа къайтыргъа болушалгъанбыз.

Башкъортостанны оноучуларына мени ишиме багъа бергенлери ючюн бек ыразымы. Шуёхлукъну Ордени, Башкъортостанны Президентини Сыйлы грамотасына тиймишли кёрюлгенме. Былтыр а «Башкъортостан Республика къуралгъанлы – 100 жыл» майдал бла саугъаланнганма, аны юсюнден указгъа республиканы башчысы Р.Хабиров къол салгъанды.

Былай толу хапар нек айтама деп сорлукъ да болурса. Бизни жууукъ къоншубуз Тюрк бла не жаны бла да байламлыкъла жюрютюлюрге керек болгъанларына ишексизме. Бизни тарых, культура, тил, дин бирликлеribиз анга себеплик этедиле. Къабарты-Малкъарны уа онглары уллудула: эл мюлкде, маданиятда».

Владимир Путин бла Тайип Эрдоган къыралланы орталарында сатыуалыуну 100 миллиард доллардча жетдирирге борчла салгъанларын эсге алсакъ, регионла да кеслерини онглары хайырланыргъа, бу ише къошулургъа керек болгъанлары баямды.

- Къабарты-Малкъарны бла Башкъортостанны араларында байламлыкъланы къуаргъа себеплик да этген болурсуз...

- Хау, къошумчулугъубуз барды. Бир ненча кере бизни телевиденияны Уфагъа чакъыртып, Башкъортостанны оноучулары, жазыучулары, сыйлы адамлары бла репортажла этдиргенбиз. Бизни телевиденияда Мустай Каримни спектаклин башкъорт тилде кёргюзтген эдиле. «Минги-Тау» журнал бла бирге малкъар жазыучуланы чыгъармаларын башкъорт тилде чыкъгъан «Агидел» изданияда басмалатханбыз. Журнал бир номерин толусунай бизни жазыучуларыбызгъа жоралагъан эди.

Къайсыны 1973 жылда Уфада чыкъгъан "Жаралы таш" китабын аны 100-жыллыгына жоралап жангыдан басмалатханбыз. Къабарты-Малкъарны шуёху, уллу жазыучу Мустай Каримни атын Чегем ауузунда бир тёппеге берир ючюн Беппайланы Муталипни башламчылыгы бла къошумчулукъ этген эдик. Ол бийикликге бизни республиканы эмда Башкъортостанны альпинистлери шуёхлукъну кючлендирге бирге чыкъгъандыла. Ары кезиулю чыгъыу 17 сентябрьде боллукъ.

- Бир кезиуде «Заманда» сизни бла ушакъла терк-терк чыкъгъандыла. Алай шёндю кек эсе да ала азыракъ болгъандыла. Окъуучуларыбызгъа сиз бюгюн не бла кюрешгенигиз сейир болур.

- Кертиди, алгъын терк-терк тюбегенбиз миллет газетибизни окъуучулары бла. Пенсиягъа чыкъгъандан сора бир кезиуде Дагъыстанны Тюркде келечилигинде кенгешчи болуп ишлегенме. Андан сора Башкъортостанда кесими фирмамы ачханма. Шёндю уа «Неслишах» тюрклю турист компанияны оноучуларыны къауумуна киреме. Эм сюйген ишим бла кюреширге заманым кёбюрек болгъаны – кёчюрмечилик бла – бютюнда къуандырады.

- Сизни бу ишигизни юсюнден соругъа деп тура эдим...

- Тилманчлыкъ бла Тюркде ишлеп башлагъан замандан бери кюрешеме. Бюгюнлюкде 20 китабым чыкъгъанды –кесим, неда башха жазыучула бла бирге кёчюрген. Тюрк тилде жазгъан «Дуэльлени тарыхы» китабым да басмаланнганды. Орус, малкъар, къарачай, къабарты, башкирли, грузинли, дагъыстанлы жазыучуланы жюзден аслам назмусун тюрк тилге кёчюрюп, журналлада бла газетледе басмалагъанма.

Орус адабиятны юсюнден айтханда, Александр Пушкинни «Евгений Онегин» романын тюрк тилге биринчи болуп мен Ахмет Неждет бла бирге кёчюргенбиз. Окъуучуланы анга сейири уллу болгъанды, 2003 жылда «Дунья» журналны «2003 жылда бек иги кёчюрме» деген бёлюмде саугъагъа тийишли болгъаны да анга шагъатлыкъ этеди.

Болсада миллет адабиятха сюймеклигим бютюнда уллуду. 2001 жылда Тюркде «Малкъар поэзияны антологиясын» чыгъаргъанма, 2018 жылда ол къайтарылып басмаланнганды. Кълийланы Къайсыны тёрт жыйымдыгъын кёчюргенме тюрк тилге, тюрлю-тюрлю журналлада бла газетледе аны чыгъармачылыгъыны юсюнден 20-дан аслам материал чыкъгъанды.

Былтыр «Тахир бла Зухура» поэманы бла закий Кязимни назмуларыны жыйымдыгъын чыгъаргъанма. Бу ише уа акъылманны фонду себеплик этгенди да, алагъа ыразылыгъымы айтыргъа сюеме. Белгили башкирли поэт Мустай Каримни жюжыллыгъына аталып, назмулары 13 тилге кёчюрюлгенди, бу проектге мен да къатышханма. Ол Къайсыны бла татты шуёхла болгъанлары баямды.

Зумакъулланы Танзиляны юбилейини чеклеринде Тюркню Евразиялы назмучуларыны союзуну «Кардеш калемлер» журналында аны назмуларын басмалагъанбыз, окъуучуланы аны чыгъармачылыгъы, жашау жолу бла да шагырей этерге онгубуз болгъанды. Бийыл мартда журналны кезиулю номеринде Беппайланы Муталипни назмулары, Кълийланы Къайсын эмда Дагъыстанны Жазыучуларыны союзуну башчысы Магомед Ахметовну аны чыгъармачылыгъына берген багъаны кёргендиле окъуучула.

«Уверджинка» журналда уа къабартылы поэт Алим Кешокову «От жагъа» назмусун чыгъаргъанма. Ол аны кёп жылла мындан алгъа жазгъан эсе да, ол бюгюн да магъаналылай къалгъанды. Ол фашистле ууатхан згье халкъ къайтханда кёрген палахланы суратлагъанды.

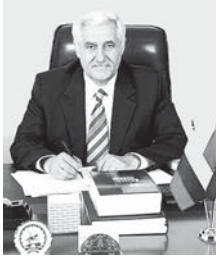

Бюгюнлюкде уа Сирияда урушдан къачып, Тюркде кеслерине экинчи ата журт тапхан юч миллиондан аслам адам террористледен эркин этилген туугъан шахарларына, эллерине къайтсала, Алим Кешоковну назмусундача, кюйген, мурдоруна дери окългъан юлгерин кёрлюкдюле. Ол а къаллай уллу къыйынлыкъды!

- Тюрк тилде басмаланырын сакълап шёндю столугъузда кимни чыгъармасы турады?

- Алгъын назмуланы кёчюрюу бла кюрешгенме, алай арт кезиуде уа прозада къарыууну сынаргъа сюйгенме. Тюрклю окъуучуланы орус классикле бла шагырей этерге сюйгенме – Фёдор Достоевскийни «Белые ночи» повестин кёчюргенме. Шёндю уа Александр Куприннни чыгъармалары турадыла столумда. Жууукъ кезиуде тюрклю окъуучула аны сейирлик, ариу тилли чыгъармаларын кёрлюкдюле.

Андан сора да, тюрклю жазыучуланы чыгъармаларын къарачай-малкъар тилде чыгъарыргъа сюеме. Бу жаны бла биринчи атламла бардыла – Омар Сейфетдинни «Пленник» хапарын кёчюргенме, ол «Минги-Тау» журналда басмаланнганды. Дагъыда Беппайланы Муталип бла бирге Ахмет Неждетни «Клин журавлиный над Стамбулом» жыйымдыгъын орус тилде Нальчикде зарфха ургъанбыз.

- Тюркде къарачай-малкъар диаспора бла байламлыкъланы бюгюн а жюрютемисиз?

- Озгъан бёмюню 80-90-чы жыллариндза, Тюркге жол энди ачыла тебиреген кезиуде, Къудайланы Мухтар бла бирге сабий тепсеу коллективлени, «Балкария» ансамбльни артистлерин этлип тургъанбыз. Андан бери къаллай бир заман озгъанды... Къарындаш къыралда жашагъан бир журтуларыбыз бла байламлыкъла бюгюн да магъанасын тас этмегендиле. Тюркде уа миллетибизни адамлары къырал къуллукълада ишлейдиле, министрлеге, депутатлагъа сайланнгаллары, право низамны сакълаучу, муниципал органлагъа таматалыкъ этгенлери бла ёхтемлеnирге боллукъбуз.

«ТЮРКСОЙ» халкъла аралы маданият организациясны себеплери бла, анга таматалыкъны Къазахстанны келечиси Дюсен Касеинов этеди, Кълийланы Къайсыны, Мечиланы Кязимни, Семенланы Исмайлыны, Гуртуланы Бертни юбилейлерине аталгъан къууанчлы жыйылыула къуралгъандыла. Былтыр а Кълийланы Къайсыны атын жюрютген паркда аны эсгертмеси да салынгъанды. Малкъар культурада бу магъаналы ишге Дюсен Касеинов бла бирге эсгертмени автору Ахматланы Леуан, жазыучу Додуланы Аскер да уллу къошумчулукъ этгендиле. Айтырыгъым, быллай къууанчлы, миллетге магъаналы ишлеге уа диаспораны келечилери, ол санда жаш тёлю да, сюйюп къатышадыла.

Ушакъны **ТИКАЛАНЫ Фатима** бардыргъанды.

Туризм

«Элбрусну тийресин табийгъатыны тамашалыгъы, жерини айбатлыгъы ючюн бек сюйгенме»

РФ-ни Правительствосуну башчысыны орунбасары, РФ-ни Президентини Узакъ-Восток федерал округда толу эркинликли келечиси **Юрий Трутнев** белгили жолучу **Фёдор Конюхов** бла тау туризмни айныгъыну онгларын сюзгенди. Сёз Элбрусну тийресинде туризмни айныгъыну юсюнден да баргъанды. Аны юсюнден бизге полпредствону пресс-службасыдан билдиргендиле.

Минги тау дунияда эм бийик тёппелени тизмесине киреди, анга альпинистлени, тау-лыжа спортну сюйгенлени сейирлери не заманда да уллу болгъанды. Юрий Трутнев айтханыча, чыранла эм къар аны этеклериндге сау жылны эримей тургъаны себепли Шимал Кавказда туризмни айныгъргъа, спортчула сау жылны жараула бардырыча тийишли мадарла къуургъа битеу онгла бардыла.

- Элбрус туристле бек сюйген жерди. Аны сейирлиги бла битеу къырал да ёхтемлеnирча, махтанырча, ол халкъла аралы даражалы курортланы озарча, бери битеу дуниядан да адамла къайтып келирча мадарла толтруу артыкъда магъаналыды. Правительство инфраструктураны айныгъы, адамла солурча, эркин замانларын зауукълу ётдюрюрча амалла къуруу жаны бла борчла салгъанды,- дегенди вице-премьер.

Фёдор Конюхов а быйыл августда «Клуб 7 вершин» экспедициясы къауумунда Элбрусну тёппесине ёрлегенин билдиргенди. «Биринчи мен 1992 жылда Минги тауну кюнчыгъыш тёппесине чыкъгъанма. Ма алай бла «Битеу дуниясы 7 тёппеси» деген экспедициям башланнганды. Андан бери Приэльбрусьени табийгъатыны сейирлигиси, жерлерини айбатлыкъларыю ючюн жюрегимден бек сюйгенме»,-дегенди жолючу.

Аны айтханына кёре, ол замандан бери озгъан 28 жылны ичинде регионда иги жанына тюрлениуле кёпдюле. Ол санда шёндюгю излемлеге келишген канат жолла ишленнгендиле, альпинист маршрутла къуралгъандыла. «Битеу бу жумушла уа Элбрусну даражасын ёсдюргенди»,- дегенди ол.

Болсада кемчиликде да бардыла. Ол санда инфраструктура жетишмейди, тау туризмни кенг белгили этиу жаны бла амалла да аздыла.

Вице-премьер Фёдор Конюховну Элбрусда халкъла аралы курорт къурау жаны бла проектни сюзерге чакъыргъанды. Ол у ишде аныча сынаулу экспертлени оюмлары магъаналы болгъанларын да чертгенди. «Аны командасны экспедицияла къурау жаны бла сынауу уллуду. Ала туристлени излемлерин биледиле, мында солугъанланы санын кёбейтиуню жолларын ачыкълагъа себеплик этерикдиле»,- дегенди Трутнев.

Тюбешиуде Элбрусда ахырына жетдирилмей къалгъан къурулушланы битдирип, хайырланыуну амалларына да къаралгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Ачылыу

Тынгылы билим алыуну атлауучлары

Быйыл онтогъузунчу сентябрьде бизни Бабугент элни 2-чи номерли кадет интернат школунда уллу байрам болгъанды. Мында «Билим бериу» миллет проектни чегинде «Точка роста» классла ачылгъандыла. Ала, белгилисича, юч тюрлю ызлыдыла: информатика, ОБЖ, технология.

Бу арала жангы технологиягъа кёре къуралгъандыла, компьютерле, интерактив къангала эм башха керекле бла жалчытылынгъанды. Кадетлерибиз жангы классла биютюн сюйюп, билим алырыгъа, аны бла жашауларында хайырланырыгъа итиниркликлерине ийнанабыз.

Къууанчлы жыйылыугъа Къабарты-Малкъар Республиканы жарыкъландырыу, илму эм жаш тёлюню ишлерини жаны бла министри Анзор Езаов, ведомствону къуллукъчулары Марина Мизова, Екатерина Мисостова да къатышхандыла. Анзор Клишбиевич алгъыш сёзюн айтханды. Ызы бла Черек районну администрациясыны таматасы Гашланы Артур да сёлешгенди.

Районда Билим бериу управлениясы таматасы Эфендиланы Тареза да кадет школну ишчилерин эм окъуучуларын алгъышлагъанды. Кадет школну директору Эристауланы Адрахман келген къонакълагъа жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Устазлар бла бирге бизни окъуучуларыбызы жангы затлагъа, проект ишле этерге юйреникликдиле эм билимлерин ёсдюрлюкдюле. Окъуургъа, тюрлю-тюрлю эришиулеге къатышыргъа сюйген кадетлерибизге жангы эшикле ачылгъанларды айтып-айтмазча къууандырады. «Точка роста» арагъа ишин ири билген Чеченланы Алим таматалыкъ этеригди.

КСАНАЛАНЫ Зухура,
малкъар тилден бла адабиятдан устаз.

ОНФ

Контейнерлени жангыртхандыла

Битеуроссей Халкъ фронтну Къабарты-Малкъарда бёлюмюню келечилери Нальчик шахар округну властьларына бир талай жерледе орнатылгъан кир-кипчик жыйыучу орунла бек тозурагъанларына эс бурургъа чакъыргъандыла. Ол алгъаракъ болгъан ишди, деп билдиргендиле ОНФ-ден. Бу кюнледе уа, эсгертиу этилгенден сора, ай чакъы заман озуп, мэрия ол контейнерлени бир кесегин жангыларына алышханды.

Кир-кипчикни ташыу бла кюрешген регион операторла билдиргенлерича, контейнерлени бирлери бузулгъанларыны хатасындан ишчиле аланы кётюрюп машинагъа къотаралмайдыла. «Бир кезиуню организация орунлагъа кеси ремонт этип да тургъанды. Иш дайым алай болуп турур амалы уа жокъду. Орунлагъа, ала тургъан жерлеге да аланы иелери неда муниципалитет жуаплыдыла», - деп къошхандыла анда.

Къалай-алай болса да, мэрияда эсгертиулени бир кесегине къулакъ салып, Суворов атлы орамда жыйырмадан артыкъ жангы контейнер орнатылгъанды. «Он жерледе къайтарып рейд бардыргъанбыз, кёргенибизге ыразы болгъанбыз. Алай дагъыда энтта да талай объектде мадар этмей боллукъ тюйюлдю», - дегенди ОНФ-ни алчысы Ислам Макоев.

Саулукъ

«Врач бла оноулашмай, диетаны къурашдырыргъа жарамайды»

Бусагъатда жашланы, абаданланы араларында да аш орун эм чегиле бла байламлы аурууладан къыйналгъанла кёпдюле. Алай бирле жууукъдан-тенгден эшитген амаллары бла, башхала уа газетледе-журналлада окъугъан багъыуну хайырланыргъа кюрешедиле.

Тюзмюдю ол? Бу соруудан башланнганды диетолог Байсыланы Мурат бла ушагъыбыз.

- Аш орунну тийресинде тапсызлыкъны неда чанчып ауруткъанын эслегенлей, узакъгъа созмай, врачха барыргъа керекди. Аллай затла ашагъынчы, ашагъандан сора да болургъа боллукъдула, бирде уа ала аш ашау бла арталлыда байламлы болмайдыла. Адамны сарыуу къыйнаса, ашны азыкъкъ ашагъанлай окъуна тойгъанча кёрюнюрге да боллукъду. Ма была барысы да аш орун-чеги ауруулары къозгъалгъанларына шагъатлыкъ этедиле.

Дагъыда бир затха энчи эс бурургъа сюеме. Алгъаракъла жаз башында бла кюз артында аш орун-чеги ауруулары бютюнда къозгъалыуларыны юсюнден айтыучу эселе, энди уа врачла аллай къозгъалыуланы кёшюда да эслейдиле.

Баям, ол аш рационубузда качестволары осал, жарасуз болгъан продуктланы, консервантланы, тыш къыралдан келген чипсуле бла къургъакъ шорпачыкъланы кёбейгени бла байламлы болур. Быллай продуктланы хайырланыу къуру аш орунну угъай, адамны ётюн, ашхын тюбюндеги безин да ауруталыды.

- Семиз адамла арыкъ болургъа итинселе, кеслерин тюрлю-тюрлю диетала бла сынайдыла. Аны зараны уа улумуду?

- Семизлик, артыкъ ауурлукъ асламысында адамны чархы ашарыкъланы ич сингдиралмагъаны бла байламлы болады, аны себепли анга диетала кёбюсюнде болушмайдыла, алай заран а саладыла. Кюреше кетип, бек арыкъ болуу аш орунну жеринден тайып, энишге тюшерине себеплик этеди. Аны ючюн аллай адамла бош тюзюнлей энишге ийилселе окъуна, аш орунну тийреси ачытханын сезедиле.

- Бусагъатда бир диетаны тутмагъан адамны тапхан да кыйынды.

-Сёзсюз, бек семизле арыгъыракъ болургъа итинирге керекдиле. Нек дегенде, артыкъ ауурлукъ бла байламлы тюрлю-тюрлю ауруула, ол санда аш орун бла байламлыла да къозгъалыргъа боллукъдула. Алай арыкъ болургъа оноу этгенле, диета сайлар ючюн, врач бла кенгеширге керекдиле. Хар адамны диетасы энчи болады. Аны къурар ючюн диетолог бек алгъа ана саулугъун тинтди эм анга заран тюшюрмезча кюн сайын ашын алай къурайды.

Аш-азыкъны тюз ашай билиу адамны тюрлю-тюрлю ауруладан сакълайды, саусузлагъа уа ауруулар терк хорларгъа болушады. Азыкъны мардасындан артыкъ ашауну неда тюрлю-тюрлю къошулгъан затлары бла продуктланы хайырланыуну, аз къымылдауну ызларындан кёп палахла келедиле: мардадан тышында семизлик, атеросклероз, диабет, дагъыда башхала. Алимле саулукъгъа игиге хар керекли компонентлери болгъан (сбалансированный) ашны санайдыла.

Жашауда адам тюрлю-тюрлю болумлагъа тюшеди. Азыкъны уа керекли заманында ашаялмай да къалады. Аай чархыбызны эсеплеучю механизми болгъаны себепли, ол бизни алгъаракъ ашагъан азыгъыбыздан, заманы жетмегенлей, кесине бек керекли затланы алады. Аны айтханым, аз-маз ач болгъанлай, кёп ашап, аш оруннга ауурлукъ салыргъа жарамайды.

Аш орунну къозгъалгъан кезиуюнде жарарыкъ кёп дарманланы ичинде энтеросгельни чертирге боллукъду.Аны ичиуню ёлчеми аурууну къыйынлыгъына бла тынчлыгъына кёре боллукъду.

- Арт кезиуде телевизорда аш оруну къыйынагъанлагъа мезимфортени ичерге керекди, дейдиле. Ол рекламады, ангылайбыз. Анга специалистлени оюмлары уа къалайды?

- Мезим-форте керти да бек иги препараталдан биридиди.Ашны адамны ичинде тап жарашырына себеплик эте, аш орунунда ауурлукъ эслетмейди. Саусуз да аны къыйналмай ичеди. Асламысында врачла мезим-фортени башха дарманла бла бирге ичерге буюрадыла.

Дагъыда аллай иги препараталдан бири - галстенады. Ол саусузлада сыналгъан, къалай болушханы белгили дарманды. Алай аз да аш орун-чеги тийрелери ауругъанла чексиз ичиучю эссенциалени хар кимге да бирча ичерге жарамагъанын дагъыда бир кере эслерине салыргъа сюеме.

Врач аны саусузгъа бауруна багъар ючюн буюрады. Жаланда саусузну ётю кетерилген зсе, ичерге жарайды. Алай болмаса, эссенциалени чексиз ичиу ётде ташла къурайды.Аланы къозгъалыулары уа кимни да онгсуз этип кьояды.

- Аш орун-чеги тийресинде къаллай ауруула кёбюрек тюбейдиле?

- Биринчиден, ала панкреатитле, холециститледиле. Асламысында бауурну къурамы бузулады, фиброз болады. Анга заманында тынгылы бакъмасала цирроз башланады, арталлыда бузулуп, бауур ууалып башлайды. Бу тюрлю ауруну башлана тургъанын кёргюзтген шартла: аш орун тийресинде ауурлукъ, онг жанындагъы чеги тюбюню кюйгенча болууу, ауузунда ачы татыуну эслениую. Алай быллай кёрюмдюлери болгъанлагъа бирча диагноз салыргъа жарамайды. Хар саусузгъа энчи багъыу керек болады. Шёндю багъа да болмагъан, алай багъыу энчиликлери иги дарманла кёпдюле. Болсада аланы врач айтмай хайырланыргъа жарамайды.

- Къартламы огьесе жаш адамламы кёбюрек къыйналадыла бу ауруулладан?

- Жаш адамла, уллайганла да артха къалмайдыла. Алай, жарсыугъа, биринчиле ауруулар кеслери заманында сезип, врачха бармайдыла. Бизде какланы ашаргъа юйренгенге бек аздыла. Студентле къурда къургъакъ ашла бла кечиледиле, аны бла саулукъларын терк бузадыла. Эртгенликде как, тюшде, ингирде шорпала, жемишле кюн сайын ашда болургъа керекдиле. Гамбургерле, чипсуле, кириешкла, газлары болгъан татлы суула – аба барысы да хаталары хайырларын озгъан затладыла.

Ушакъны **КЪАПЛАНЛАНЫ Марзият** бардыргъанды.

Проект

Станицада – ариу гитче терек бахча

Бу кюнледе Май районда Котляревская станицада «Тап шахар болум къурау» федерал проектни чегинде жангыртылгъан сквер ачылгъанды. Муниципалитетни администрациясындан билдиргенлерича, объект элде Маданият юйню къатында къуралгъанды. Анда фонтанны бек тынгылы жангыртхандыла, тёгерегинде ариу плитка да салгъандыла. Жангы шинтикле, шёндюгю халлы чыракъла да орнатхандыла.

Скверни къууанчлы халда ачаргъа келгенлени саннында районну башчысы Татьяна Саенко, къоншу эллени таматалары, «Красная нива» совхозну келечилери эм башхала болгъандыла.

Быйыл бу элде сагъыныльгъан проектни бир кесеги тамамланнгъанды. Келир жылда, субсидиялагъа кёрге, тапландырыу жаны бла мадарла этилликдиле.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Следствие управление

Халгъа терен сингерге итине

РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де следствие управлениясыны башчысы юстицияны генерал-майору **Андрей Потапов** республиканы районларыны инсанлары бла тюбешип, соруулрыны, тилеклерине жуупла бергенди.

Ведомствону башчысы Чегем, Бахсан эм Зольск районлада болгъанды. Управлениясы жер-жерли бёлюмлеринде ол инсанла бла тюбешгенди. Аланы соруулрына бла тилеклерине тынгылап, законла ангылатылгъанларда, бёлюмлени таматаларына излемле бла байламлы тийишли мадарла толтурургъа буйрукъла берилгендиле.

Бизни корр.

ПРОКУРАТУРА

Беш жыл букъгъанды

КъМР-де МВД-ны следствие управлениясыны къуллукъчулары хыйлачылыкъ этгенине ишеклике изленнген инсанны ачылгъан уголовный ишни тинтип бошагъандыла. КъМР-ни прокурору Сергей Белов терслеу материалланы къабыл кёргенди.

Эр киши 2011 жылдан 2014 жылгъа дери кезиуде, хыйлачылыкъ этип, Нальчикде жерлени иеси болгъанды – аланы битеулю багъасы 17 миллионнга жетеди. 2015 жылда ишекли следствие органладан къачып кутулгъанды эмда федерал изеуге берилгенди. Право низамны сакъларчула эр кишини 2019 жылда тутханды.

Ол, жалгъан документлени хайырланып, бир ненча хыйлачылыкъ этгени ючюн терслененди. Законда тохташдырылгъаныча, быллай амалнлыкъ этгенни эркинлиги 10 жылгъа сыйырылыргъа эмда миллион сом тазир салыныргъа боллукъду. Уголовный иш Нальчикни сюдюню къарауууна берилгенди.

Жорукъланы бузгъанны – жууапха

Урван районну прокуратурасы авария этген водительге ачылгъан уголовный ишни къабыл кёргенди. Ол РФ-ни УК-сыны 264-чю статьясыны 5-чи кесегине кёре терслеени. Башхача айтханда, жолда жюрюную жорукъларына бузукълукъла этип, эки эм андан кёп адам ёлгени, адамны саулугъуна ауур заран салынгъаны ючюн тартылады жууапха.

Лескен районда Анзорей элден 32-жыллыкъ эр киши жолда жюрюную жорукъларына бузукълукъ этип, башха машина бла къагъышханды. Алайда юч адам ёлгенди, ол санда машинаны водители бла эки пассажири. Энтта биреуленни саулугъуна уллу заран салыннганды.

Сюд къырал терслеучюню тюзге санагъанды эмда аны эркинлигин 4 жылгъа бла 10 айгъа сыйыргъанды. Граждан дау да къабыл кёрюлюп, ачыгъанлагъа тёлеуле этилликдиле.

Журт терк табылгъанды

Бахсан районну прокуратурасы сакъатлыкъны 1-чи къаумунда болгъан тиширыудан келген тарыгыуну тинтгенден сора сюдге дау этгенди.

Тиширыу надзор ведомствогъа анга социал найм халда жашау журт берилмегенин билдиргенди. Прокурорла, аны тюзлюгюн белгилеп, сюдге дау этгендиле. Сюд Бахсан районну администрациясына тиширыугъа журт берирге борчлу этгенди. Ол къысха заманны ичинде толтурулгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

ФУТБОЛ

Алланыуну ахшы хыйсабы

«Олимпни» жетинчи турунда «Спартак-Нальчик» «Черноморец» команда бла тюбешгенди. Матч Новороссийск шахарны «Центральный» стадионунда ёттенди.

Биринчилик нальчикчилеге артыкъ иги башланмагъан эсе да, ахыр эки оюнунда ала хорлагъандыла. Алай эсе уа, бу жол да аладан ахшы эсеп сакъланнганды. «Спартак» ФНП-дан чыгъып премьер-лигагъа къайтхандан сора «Черноморец» бла алты кере тюбешгенди. Аладан юч оюнун Нальчикде кесини майданында бардыргъанды, бир кере хорлагъанды, эки кере уа кыйтдыргъанды.

Къалгъан юч матч Новороссийскде болгъандыла, аланы барысындан да спартакчыла жетишим бла къайтхандыла. Бу ахшы тёрени командабыз ахыр матчында да бузмагъанды: Марат Апшацев бла Мурад Ашуев бирер гол урганлагъанды, къаршы команда уа бизни къабакъларгъа топну кийиралмагъанды.

«Спартак-Нальчикни» баш тренери Заур Кибишев ала матчха план жарашдырыгъанларын эм аны толтуралгъанларын белгилегенди. Талай кючлю футболчубуз, саулукъларына чыл тюшюп, ауруп, майданнга чыгъалмагъандыла – ол кесин билдиргенди. Эришген клубу къоркъуулу кезиуле къурагъанды, алай биз бу хорламгъа тийишлибиз деп, алай сунама. Хар матчха да бир борч салабыз – къытаргъа. Старт къыйын башланнган эсе да, тюзеле барабыз, дегенди ол.

«Черноморецни» тренери Эдуард Саркисов ала кубокдан сора арыгъанларын, солургъа заман чыкъмагъанын чертгенди. Эндиге дери этмеген халатланы жибергенбиз. Футболчуларыбыз бири къалмай майданда кесилрин аямагъандыла, алай кеслерине тийишлисича уа ойнаялмагъандыла.

Нальчикчиле уа хорламгъа кёлленип келгенди, ол бек ачыкъ эслене эди. Экинчи таймда биз аланы бир кесек къысханбыз, алай, айтханымча, алгъадагъы матчдан сора солумагъаныбыз кесин билдиргенди, аны хатасындан терклик да жетмегенди, деп белгилегенди тренер.

«Спартакны» къауумунда Антипов, Дзамихов (Оразаев, 81), Шумахов, Ольмезов, Макоев, Гетериев, Апшацев (Богатырев, 80), Дохов, Хачиров (Хутов, 72), Баксанов (Ашуев, 70), Гугуев (Бацев, 68) ойнагъандыла. «Черноморецде» уа - Шогенов, Мустафин (Курбанов, 46), Гришин, Омаров, Гараев, Климов (Панамарев, 56), Магомедов, Пацев (Барцов, 46), Машезов, Ахмедханов (Будагян, 85), Матюшенко (Тимошенко, 64). Судьяланы къуллукъларын Алексей Федотов (Великий Новгород), Давуд Магомедов (Махачкъала), Михаил Шаламов (Санкт-Петербург) толтургъанды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ЗАКОНЛУКЪ ТОХТАШДЫРЫУ

Алмаланы иесине къайтаргъандыла

Быйыл 17 сентябрьде Урван районда ОМВД-гъа 60-жыллыкъ эр киши кече ким эсе да аны бахчасындан алмаларын урлагъанына тарыкъгъанды. Битеу да бирге аланы ауурлугъу тоннагъа жетгенди эмда багъасы 40 минг сом болгъанды.

Тийишли излеу жумушла бардырып, право низамны сакъларчула ручулукъгъа ишеклилени тохташдыргъандыла. Ала алгъын да баллары сюдлюк болгъан 45, 35 эм 33-жыллыкъ урванчыладыла. Алагъа уголовный иш ачылгъанды.

Алмала иесине къайтарылгъандыла.

Ахчасыз къалгъанды

Ич ишле органланы келечилери жамаутны сакъ болургъа кёп кере чакъыргъаныла да къарамай, дистанция халда этилген хыйлачыланы ыргъакъларына тюшгенле энтта бардыла. Ма бу кюнледе 54-жыллыкъ бахсанчы тиширыуну алдап, аманлыкъчыла 34 минг сом къоллу болгъандыла.

Алай бла тиширыуну телефонуна биреулен сёлешип, банкны къоркъуусузлукъ бёлюмюню ишчиси болгъанын айтханды. Хыйлачылыкъладан сакъларгъа керекди деген сылтау бла ол картасыны тарихлерин билгенди. Ызы бла уа тиширыуну ахчасы тас болгъанды.

Полициячыла банкны келечилери телефон бла картаны бир тюрлю тарихлерин сурамагъанларын, инсанны ахчасын сакълар мурат бла аны «къоруулангъан счётха» ётдюргенлерин энтта бир кере эсгертедиле.

Сизге белгисиз адам сёлешип, банкны келечисиме десе, аны буйрукъларын толтурмагъыз, банкдан келген смс-билдириуде тарихлени белгили этигиз деселе уа, ушакъны тохтатып, телефонну ёчюлтюп къоягъа керекди. Алай хыйлачы муратына жетип, ахчагъызны урлагъан эсе, аны юсюнден къысха заманны ичинде банкга белгили этерге тийишлиди.

Баллонну кюн тюбюнде къойгъанды

РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де следствие управлениясыны къуллукъчулары республиканы инсанына ачылгъан уголовный ишни тинтип бошагъандыла. Ол билмей, сунмай эки эм андан да кёп адамны ёлтюргени ючюн терслененди (РФ-ни УК-сыны 109-чу статьясыны 3-чю кесеги).

Быйыл 12 июльда, уллу кёллюлюк этип, эр киши Чегемде кесини юйюню арбазында газдан толу баллонну отну къатына салгъанды. Кюндеи къыза кетип, аны ичинден газ атылып, от къабынгъанды. Алайда газ атылып, арбазда болгъан экеулен ёлгендиле.

Терслеу материалла сюдню къарауууна берилгендиле.

ТОКЪЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Эсгертиуле

Счётчикни кёрюмюлерин билдирирге унутмагъыз

Ток счётчик кёргюзтгенни хар айны 25-чисине дери электрокюч бла жалчытыучу предприятиягъа сёлешип айтыргъа керекди. «Каббалккоммунэнерго» компаниядан билдиргенлерине кёре, информацияны телефон неда Интернет бла берирге боллукъду. Неда счётчикге къарагъа келген адамгъа хапарлагъа.

Ол кюнден кеч къалса, кёргюзтюу келир ай ючюн тергеулени этгенде хайырланыллыкъды. Кезиулю тёлеу а орта айлыкъ мардагъа кёре саналлыкъды. Иш алай болуруну юсюнден тийишли журукълада айтылады.

Алай бла арада ангылашынмагъан эмда керексиз ишле болмаз ючюн, счётчик кёргюзтген эсеп тарихлени айны жыйырма бешинчисине дери билдирирге кюрешигиз.

Бизни корр.

Хыйлачыланы тузакъларына тюшмезча

РФ-ни Пенсия фондуну Къабарты-Малкъарда бёлюмюнден билдиргенлерича, арт заманда тюрлю-тюрлю адамла бла организацияла аналыкъ капиталны илерине аны ахча халда алыргъа неда энчи хакъгъа анга документлени хазырларгъа «болушханлары» бла байламлы болумла аслам чыгъа башлагъандыла. Аналыкъчыла аны бла да чеклеммейдиле. Аланы телефон бла сёлешип, республиканы къалайына да консультация алыр ючюн чакъырыргъа боллукъду.

Фонд жамаутха энтта бир кере эсгертирге излейди – аналыкъ капиталны ахча халда алыу уллу уголовный бузукълукъду, бу жаны бла ишле криминал бла байламлыдыла. Быллай келишимге кол сала, сиз, закон бла берилген ахчадан къуру къалгъандан сора да, уголовный законодательствогъа бузукълукъ этеннге саналыргъа боллукъсуз.

Пенсия фондну ишчилери заявлениялану жер-жерли къайсы бёлюмде да аладыла, консультацияла берediле. Жангыз да аны кёлгъа этергe эркинлиги болгъан инсан ары кеси келирге керекди. Ала башда сагъыныльгъан бузукълукъла этилгенин ачыкъласала, аны юсюнден олсагъат право сакълау органлагъа билдиригге борчлудула.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатлары эм КъМР-ни Парламентини Аппаратыны келечилери Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутаты **КАРНЫШ Сергей Александровичге** анасы **КАРНЫШ Светлана Герасимовна** дуниясын алышханы бла байламлы уллу бушуу этип къайгъы сёз берediле.

Сюдню бегими

«Ефремовну Тамбовну неда Мордовияны колонияларына ашырлыкъ болурла»

Машинасында баргъан кезиюнде адамны ёлтюрген сыйлы артист къайсы тюрмеде олтурлугъуну юсюнден «Комсомольская правда» газетни корреспондентине экспертле хапарлагъандыла.

56-жыллыкъ актёрну - Михаил Ефремовну - сегиз жылгъа олтуртурукъдула. Ол аны битеу режимли колонияда ётдюрлюкдю.

Эсигизге салайыкъ: быйыл 8 июльда Михаил Ефремовну машинасы аш-азыкъла ташыучу службаны машинасын ургъанды. Аны рулюнда болгъан 54-жыллыкъ Сергей Захаров ауур жаралы болуп ёлгенди. Ол кезиуде уа Михаил Ефремов полицияда ишни болгъаныча айтып, наркотиклеге эмда ичгиге тестле бергенди.

Аны къанында кокаин, жукълатыучу кючлю препарат, ичги (жарым шеша чакълы) да тапханды. Алай бла аны РФ-ни Уголовный кодексини 264-чю статьясына тийишлиликде терслегендиле. Анга кёре ол эм кёбюсю колониягъа 12 жылгъа тюшерге боллукъду...

Сюд Ефремовха ёлген Сергей Захаровну жашына 800 минг сом тазир тёлеригин борчха салгъанды. Ол болумда алай кёп ахча болмагъанына сёз да жокъду, баям, адамны асыргъарга эмда адвокатлагъа къоранчланы окъуна жабарыкъ тюйюлдю.

Алай актёр сюдде кёргюзтген телилик ючюн анга берилген сегиз жыл а ауушханны юйюрюне аз-маз жюрек тынчлыкъ берлик сунабыз.

- Ол болмагъанча аллай бир кёпдю, - дегенди «Правolу зона» жамауат организацияны советини башчысы **Елена Соколова**. – Жол жанында тургъан адамны билмей машина бла басып ёлтюрген ючюн сюдле асламысында бир – эки жыл бериучюдюле. Мен ишлеген къадарда бек уллусу - аллай мурдарны 3,8 жылгъа олтуртхандыла.

- Битеу режимли колониягъамы?

- Хоу ма, не хапарды ол! Быллай адамланы асламысында колония-поселениягъа жибередиле.

- Да Ефремовну уа энтта да бир жары да жибермегендиле да?

- Кассация баргъан кезиуде ол Москвада следствие изоляторда кечинирикди. Ол бир жылгъа неда андан кёпге да созулургъа боллукъду. Ким биледи, колониягъа жаланда келир жылны ахырында тюшерик болур. Кассация бир бек магъаналы тюрленю берир деп ишанырча тюйюлдю. Артистни иши жамаутха кенг белгили болгъаны да къутхараллыкъ тюйюлдю аны. Кесигиз кёргенсиз да Ефремов, сёзюне ие болмай, хар ким да эшитирча либерал жамаутдан да артын айырганын. Хау, не аз да бир гитче амал а барды, колониядa талай замандан Ефремовда ауруу табыт, ол президентге жазып, ол а аны кечер деп.

- Къалай?

- Ким биледи... Сёз ючюн, колония-поселениягъа кёчюрюр. Анда уа ол заманны экиден бирин кечинсе, артда эркинликге болжалындан алгъа чыгъаргъа боллукъду. Кесин иги жюрютсе...

- Экономиканы алгъын министри Алексей Улюкаев неда экс-губернатор Никита Белых кибик библиотекада ишлей?

- Ефремов бир бек гёбел интеллектуалды да. Тюрмеде аллайгъа къыйынды. Ол китапханада ишлерик адамгъа ушамайды. Драма кружокну да бардырлыкъ тюйюлдю. Аны юс кийиминде тюймелери, аш, жорукъла ачыуландыргъанлай турлукъдула. Быллай адам, къылыкъ этип, таматалагъа тарыгъыула жазып турлукъду.

- Алай эсе, колониягъа энтта да бир къауугъачымы барлыкъды?

- Угъай, не хазна. Ол сюд баргъан кезиуде окъуна тюрленип башлагъан эди. Анда болумгъа да келиширикди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Сёзюн сёзюча

Актёргъа Коми эм Красноярск бек къыйын кёрюнюрюкдюле

Биз сюдню онуларын толтуруу жаны бла Федерал службагъа (ФСИН) сёлешгенбиз.

- Бу адамны аллай жерлеге ашырыуну юсюнден шёндю айтхан эртте. Гражданнин Комини неда Красноярскны къыйын колонияларына киши да жиберлик тюйюлдю. Анда олтурганла Россейни сыйлы артистине бек ауур кёрюнюрюкдюле. Баям, Ефремовну Тамбовну неда Мордовияны колонияларына ашырлыкъ болурла. Алада чыгъармачылыкъны адамларына хурмет этиучюдюле, хунерликлерин очыкъларгъа онг да бериучюдюле, - дегендиле ведомствода.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары)
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право - 42-24-02, 42-67-68.
Экономика - 42-66-73.
Культура - 42-66-76.
Социал ишле - 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу - 42-37-94.
Энчи корреспондент - 42-68-72.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм аслампы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени илерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыдыла.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Газет айыкъгъа ич кере чыгъады - геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Кучукланы Сафият,
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары;
Геляланы Валентина (1,2-чи летле),
Бийчекклуланы Жаннет (3,4-чю летле) - корректорла.

Тиражы 1253 экз. Заказ № 1949
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта:
elbor_50@mail.ru